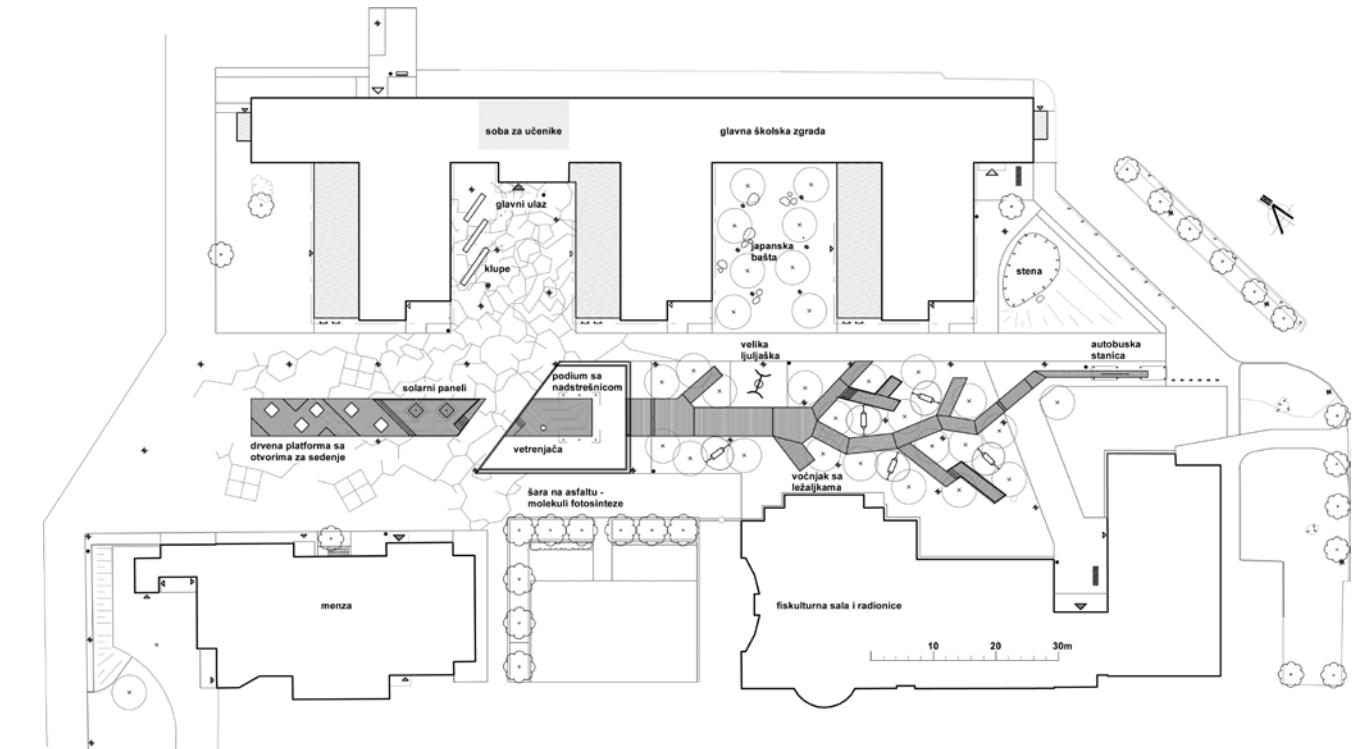

Fotosinteza u školskom dvorištu

piše ana džokić
foto ana džokić, marc
neelen, marjetica potrč

Između jeseni 2006. i proleća 2008. Ana Džokić i Mark Nilen (Marc Neelen) (STEALTH.unlimited, Rotterdam/Beograd) proveli su šest meseci kao stipendisti IASPIS rezidens programa u Stokholmu. U to vreme, zajedno sa slovenačkom umetnicom i arhitektom Marjeticom Potrč, radili su na projektu *Fruit and Energy Farms in a Public Square*, kompletnom redizajnu spoljnog prostora Thunmans škole u mestu Knivsta u Švedskoj. Projekat je rađen u saradnji sa Ingomil Nahringbauer, lokalnim pejzažnim arhitektom, a po pozivu Švedskog nacionalnog umetničkog saveta i opštine Knivsta.

Kad se danas setim školskih dvorišta u kojima sam rasla, shvatam da u njima, sem betonskih blokova i asfalta, ograde na koju smo se kačili i zidića na kojima smo sedeli, u stvari nije bilo više ničega. Često čak ni drveta, možda poneki žbun. I bila su mi interesantna samo zbog nekih skrivenih kutaka i mesta, nekoliko stepenika i parkića u blizini koje smo onda pretvarali u nešto naše. Hajde da kažemo: „To je Beograd, centar grada, stare škole...“ Ali, začudo, ni Markovo detinjstvo na jugu Holandije nije bilo mnogo druga-

čije. A onda, kad saberem koliko smo samo vremena proveli u tim dvorištima napravljenim bez ikakve fantazije... Dan za danom, pa tako dvanaest godina.

Od škole je prošlo puno vremena. Nedavno i sasvim nenadano pozvani smo da radimo na projektu školskog dvorišta u Švedskoj, u malom gradu Knivsta, blizu stokholmskog aerodroma Arlanda. Dvorište pripada srednjoj školi izgrađenoj 50-ih godina, a pre dve godine počela je njena prva rekonstrukcija. Škola ima 500 učenika uzrasta od 12 do 17 godina. Ambicija opštine da ovim projektom stavi njihovo mesto na mapu Švedske bila je u potpunom kontrastu s onim što smo zatekli na terenu kad smo prvi put otišli da vidimo dvorište – ravno, pusto i zapušteno parče zemlje između zgrada pod skelama i kontejnera u kojima se privremeno održavala nastava. Da bi se ta ambicija i ostvarila, opština i škola pozvalе su Švedski nacionalni umetnički savet, koji se bavi projektima u javnim prostorima,

da im pomogne u izboru umetnika koji bi radili na realizaciji projekta. Opština i savet udružuju sredstva i, umesto dizajna skulpture, kako to obično biva, zadatak postaje redizajn čitave površine od oko 8.500 m². I tu u priču ulazimo Marjetica Potrč, Mark i ja.

Pre nego što smo počeli sa dizajnom i formirali stav kako bi dvorište trebalo da izgleda, organizovali smo radionicu sa đacima tinejdžerima, njih dvadesetak, da bismo razumeli njihove želje i ideje i odatle dalje formirali program. Osnovni zaključak bio je da u ovom uzrastu đacima nije toliko potreban mobilijar za igru koliko prostor koji dopušta da ga grupe različitog uzrasta ili interesovanja usvoje. U ovoj razme-

ni shvatili smo da su oni veoma značajni, zainteresovani, ali i nepoverljivi. Shvatili smo da stvarno moramo da čujemo njihove ideje, inače dvorište nikada neće proraditi. I baš zato je najvažniji momenat za nas bio kada su đaci po završetku idejnog rešenja bili žiri koji je projekat prihvatio i po kom se on onda i realizovao.

ZAJEDNICA – VIŠE OD DVORIŠTA

Bilo nam je važno da razumemo ulogu ove škole u lokalnoj zajednici, tako da smo bili pozitivno iznenađeni kad smo saznali da opština želi da školsko dvorište bude javni prostor koji mogu da koriste i drugi stanovnici (mlađa deca, roditelji, prolaznici). Za razliku od dvorišta koja su u nekim drugim

zemljama ograđena i pristup im je zabranjen, ovo je stalno otvoreno i regularna je ruta koja povezuje dva dela naselja. Zato smo morali da razmišljamo i o njegovojo ulozi vikendom, uveče ili tokom raspusta. Opština je za okupljanja, priredbe i nastavu na otvorenom predložila da deo projekta postane i scena – a ona je onda u projektu postala centralni element s blago upuštenim auditorijumom.

ENERGIJA SUNCA I VETRA

Naša želja bila je da ukažemo na značaj lokalne zajednice. Projektom smo pokazali da je pomak moći od velikih energetskih sistema ka individualnoj inicijativi građana ne samo moguć već da pojedinačni entiteti, kao što

PRE NEGO ŠTO SMO POČELI SA DIZAJNOM ORGANIZOVALI SMO RADIONICU SA ĐACIMA DA BISMO RAZUMELI NJIHOVE ŽELJE I POTREBE. PO ZAVRŠETKU IDEJNOG REŠENJA UPRAVO ONI SU BILI ŽIRI KOJI JE PROJEKAT PRIHVATIO I PO KOM SE ON ONDA I REALIZOVAO.

je škola, mogu da doprinesu energetskim resursima i da brinu o njima. Zato dvorište škole Thunmans ne samo da proizvodi energiju već ima i edukativnu ulogu da pokaže proces prikupljanja energije sunca i veta.

U zapadnom delu dvorišta postavljena je *energetska farma* – solarni paneli i turbina za vetar (*WES5 Tulipo*, visine 12,5 m, prečnika 5 m, max 2,5 KW, licencirana za urbanu sredinu). Ovo je jedna od prvih vetrenjača postavljenih u školskom dvorištu. Proizvodnja energije proračunata je da pokrije novo osvetljenje u dvorištu, a proizvedena energija se transportuje direktno u školsku mrežu, odakle se dalje distribuira. Na ulazu u školu nalazi se displej koji pokazuje trenutnu i ukupnu proizvodnju energije u kilovatima, tako da učenici i nastavnici mogu svakodnevno da je prate. U istočnom delu dvorišta nalazi se *voćna farma* – voćnjak koji takođe koristi sunčevu energiju i pretvara je u plodove (jabuke i kruške). Ispod drveća nalaze se mreže za lJuljanje. Na asfaltu, od glavnog ulaza u školsku zgradu, širi se šara molekula fotosinteze – proces prikupljanja energije koju koriste i solarni paneli i voće. Dve *farme* pokazuju mogućnost balansa između urbanog i ruralnog.

Minimalnim gestom kojim se šara molekula fotosinteze proširuje na plafon učeničke lauč zone (šara je ovoga puta detaljnija u obliku i u bojama koje se ponavljaju i kod odabranog nameštaja), dvorište se povezuje sa školskim enterijerom.

OTVORENA STRUKTURA

Glavni projektovani element dvorišta je velika drvena platforma (ukupne dužine 160 m) koja povezuje dve *farme* i objedinjuje (skoro) sve neophodne mobilijarske funkcije – sedenje, igra, podijum s krovnom konstrukcijom i amfiteatrom... Praveći platformu, izbegli smo upotrebu standardnih mobilijarskih elemenata koji unapred definišu kako će se šta koristiti. Struktura je otvorena za intuitivno pronaalaženje načina njene upotrebe (i ima delove gde đaci mogu da se sakriju od kontrole nastavnika). U zapadnom delu platforma je široka šest metara, dok se u istočnom delu grana ispod drveća i na kraju postaje autobuska stanica. Visina platforme kreće se od 40 do 180 centimetara na najvišim tačkama, gde je postavljena ograda od čeličnih profila i struna, kao i drveni nasloni orijentisani ka jugu. Različite visine i pozicije omogućuju okupljanje većih ili manjih grupa đaka.

U ISTOČNOM DELU DVORIŠTA NALAZI SE VOĆNA FARMA – VOĆNJAK KOJI TAKOĐE KORISTI SUNČEVU ENERGIJU I PRETVARA JE U PLODOVE (JABUKE I KRUŠKE). ISPOD DRVEĆA NALAZE SE MREŽE ZA LJULJANJE.

Projekat je otvoren u junu 2008, a kad je naša četvorka izašla na podijum, od nekoliko stotina prisutnih đaka dobili smo aplauz i navijanje kao u Holivudu. Dan je bio fenomenalan, i samo nekoliko minuta pošto su svi zvaničnici otišli, konačno smo mogli da vidimo kako se dvorište koristi punom parom – kad đaci preuzmu kontrolu nad njim. Ono što je sigurno doprinelo tome da ovaj projekat postane na neki način poseban jeste više slobode koju je sa sobom donela činjenica da je od samog početka bio definisan kao umetnički projekat otvoren za eksperiment. A kakva definicija bi bila prikladnija za školu od toga da ona treba da stvori okruženje koje pokreće učenike da istražuju svoj lični odnos prema svetu?

